

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัย เรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษา อำเภอบางมูลนาก และ อำเภอเมืองพิบูลย์ จังหวัดพิบูลย์ มีแนวคิด ทฤษฎี และ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- 2.1 โครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง
- 2.2 แนวคิดการมีส่วนร่วม
- 2.3 แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง
  - 2.3.1 ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
  - 2.3.2 การวัดผลการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- 2.4 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 โครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่เย็น เป็นสุข”

โครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่เย็น เป็นสุข” เป็นโครงการตามแผนปฏิบัติการราชการกรมการพัฒนาชุมชน และ พ.ร.บ. งบประมาณ ประจำปี 2550 มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านให้เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่เย็น เป็นสุข” ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี ปราศจากความยากจน โดยมีตัวชี้วัดผลผลิต คือ จำนวนชุมชนได้รับการเพิ่มขีดความสามารถในการจัดการและแก้ไขปัญหา 8,367 หมู่บ้าน

ขั้นตอนการดำเนินงาน/เงื่อนไขกิจกรรม

กิจกรรมที่ 1 ประชุมเชิงปฏิบัติการสร้างความรู้ความเข้าใจแก่เจ้าหน้าที่

วัตถุประสงค์ เพื่อให้เจ้าหน้าที่เกิดความรู้ ความเข้าใจแนวทางการดำเนินงานที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

เป้าหมาย ดำเนินการในส่วนกลาง 1 รุ่น ระยะเวลา 3 วัน งบประมาณ 679,100 บาท

กลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วยนักวิชาการพัฒนาชุมชน 96 คน

กิจกรรมที่ 2 สัมมนาแกนนำเครือข่ายองค์กรภาคประชาชนเพื่อพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่เย็น เป็นสุข”

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ แกนนําเครือข่ายองค์กรภาคประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจในแนวคิด แนวทางการดำเนินงานสู่หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่เย็น เป็นสุข”

2. เพื่อให้ แกนนําเครือข่ายองค์กรภาคประชาชนระดับจังหวัดสามารถนำความรู้ที่ได้รับ ไปพัฒนาสู่หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่เย็น เป็นสุข”

เป้าหมายดำเนินการในระดับจังหวัด รวม 195 รุ่นๆละ 40 คน ระยะเวลา 2 วัน งบประมาณ รุ่นละ 23,000 บาท

ขั้นตอนการดำเนินงาน/เงื่อนไขกิจกรรม

1) จังหวัด/อำเภอ พิจารณาคัดเลือกชุมชนเป้าหมายที่มีความพร้อมในการพัฒนาตนเอง สู่หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่เย็น เป็นสุข” โดยเน้นชุมชนตามคำรับรองการปฏิบัติราชการ ปี 2550 เป็นลำดับแรก

2) จังหวัด พิจารณาคัดเลือกแกนนำเครือข่ายองค์กรภาคประชาชนระดับจังหวัด เช่น เครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์, ศอช., อช., อาชีพ, สตรี ฯลฯ ในหมู่บ้านเป้าหมายเฉลี่ยรุ่นละ 7 – 8 หมู่บ้าน รวมรุ่นละ 40 คน โดยอาจเป็นแกนนำเครือข่ายเดียวกันหรือคละเครือข่ายจากหมู่บ้านที่มีความเข้มแข็งและมีกิจกรรมต่อเนื่องเพื่อขับเคลื่อนชุมชนหลังการสัมมนา

3) แกนนําเครือข่ายองค์กรภาคประชาชนระดับจังหวัด ตามข้อ 2 กำหนดแผนงาน/โครงการ/กิจกรรมที่จะพัฒนาตนเองและชุมชน โดยใช้ระบบมาตรฐานงานชุมชน (มชช.) เป็นเครื่องมือและใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทาง

กิจกรรมที่ 3 การสร้างการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชน

วัตถุประสงค์ เพื่อให้แกนนำเครือข่ายองค์กรภาคประชาชนและชุมชนร่วมกันจัดเวทีการปรับแผนชุมชนเพื่อสร้างความอยู่เย็นเป็นสุขของชุมชน

เป้าหมาย ดำเนินการระดับหมู่บ้าน 8,367 หมู่บ้าน งบประมาณดำเนินการหมู่บ้านละ 1,000 บาท

ขั้นตอนการดำเนินงาน/เงื่อนไขกิจกรรม

1) เจ้าหน้าที่และแกนนำชุมชนมีการส่งเสริมและพัฒนากระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยใช้ระบบ มชช. และแผนชุมชนเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อน

2) มีการพัฒนาแกนนำโดยใช้ระบบมาตรฐานงานชุมชน (มชช.) เป็นเครื่องมือและใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทาง

3) มีการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง อยู่เย็นเป็นสุข จากโครงการ/กิจกรรมที่เกิดจากการปรับแผนชุมชนและการมีส่วนร่วมของประชาชนในหมู่บ้านเป้าหมาย โดยใช้เศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางเพื่อนำไปดำเนินการด้วยตนเองและขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาคีต่างๆต่อไป

4) หมู่บ้านเป้าหมายที่ปรับแผนชุมชนเป็นหมู่บ้านเดียวกับหมู่บ้านที่แกนนำเครือข่ายภาคประชาชนเข้ารับการสัมมนาในกิจกรรมที่ 2

กิจกรรมที่ 4 การสนับสนุนกิจกรรมทางเลือกของแกนนำเครือข่ายองค์กรภาคประชาชน เพื่อพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง อยู่เย็น เป็นสุข

วัตถุประสงค์ เพื่อให้มีการขับเคลื่อนชุมชนด้วยกิจกรรมที่ชุมชนเลือกตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

เป้าหมาย ดำเนินการระดับหมู่บ้าน 8,367 หมู่บ้านงบประมาณ หมู่บ้านละ 10,000 บาท

ขั้นตอนการดำเนินงาน/เงื่อนไขกิจกรรม

การสนับสนุนกิจกรรมทางเลือกของแกนนำเครือข่ายองค์กรภาคประชาชนเป็นกิจกรรมที่ได้รับการสนับสนุนกระบวนการพัฒนาตนเองและชุมชนตามแผนชุมชนที่ได้จากกิจกรรมที่ 3 โดยให้จังหวัดสนับสนุนให้แกนนำเครือข่ายองค์กรภาคประชาชนในพื้นที่เป้าหมายที่ผ่านการสัมมนาฯ ได้พัฒนาตนเองและชุมชนตามแผนงาน/โครงการ/กิจกรรมที่กำหนดโดยใช้ระบบมาตรฐานงานชุมชนเป็นเครื่องมือและใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทาง

กิจกรรมที่ 5 กิจกรรมจัดการความรู้หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง อยู่เย็น เป็นสุข ต้นแบบดีเด่น

วัตถุประสงค์ เพื่อคัดเลือกต้นแบบที่สามารถเป็นศูนย์กลางในการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้และขยายผลไปสู่หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง อยู่เย็น เป็นสุข

เป้าหมาย ดำเนินการในระดับจังหวัด 75 จังหวัด (อย่างน้อยจังหวัด ละ 2 หมู่บ้าน) งบประมาณจังหวัดละ 25,200 บาท เพื่อดำเนินการคัดเลือกหมู่บ้านต้นแบบจังหวัดละ 5,200 บาท ถอดบทเรียนจังหวัดละ 20,000 บาท จัดสรรให้ศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชนเขตฯ ละ 10,000 บาทในการถอดบทเรียน

ขั้นตอนการดำเนินงาน/เงื่อนไขกิจกรรม

1) จังหวัดจัดกระบวนการสรรหา โดยกำหนดเกณฑ์/วิธีการ และคัดเลือกหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง อยู่เย็น เป็นสุข ต้นแบบจากหมู่บ้านเป้าหมายตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง อยู่เย็น เป็นสุข

2) จัดการความรู้ในหมู่บ้านฯให้เป็นต้นแบบในการขยายผลการเรียนรู้โดยถอดบทเรียน
บันทึกภูมิปัญญาและจัดทำBest Practice

3) เชื่อมโยงเครือข่ายการเรียนรู้หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงอยู่เย็น เป็นสุขกับเครือข่าย
อื่น ๆ

4) ศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชนเขต ส่งเสริมและสนับสนุนการถอดบทเรียน
และการจัดทำ Best Practice ในหมู่บ้านต้นแบบ

2.2 แนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

ความหมายการมีส่วนร่วม

นเรศ สงเคราะห์สุข และยุวัฒน์ วุฒิเมธี,(อ้างอิงใน ศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนา
ชุมชน เขตที่ 4, 2549, 18). ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนในลักษณะที่เป็น
กระบวนการพัฒนาของการพัฒนา ตั้งแต่ต้นจนถึงสิ้นสุดกระบวนการได้แก่การวิจัย (ศึกษาชุมชน)
การวางแผน การตัดสินใจ การดำเนินงาน การบริหารจัดการ การติดตามและประเมินผล
ตลอดจนการจัดสรรผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น

รัตน บัญญัติยะ (อ้างอิงใน ศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชน เขตที่ 4, 2549, 18)
ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา หมายถึง การที่ชาวบ้านได้มีส่วนร่วม
การตัดสินใจเพื่อวางแผนการดำเนินงาน การรับผลประโยชน์จากโครงการพัฒนา และการ
ประเมินผลโครงการพัฒนา อาจกล่าวได้ว่าเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถที่จะกำหนด
เป้าหมายและการเปลี่ยนแปลง หรือกระทำการไปสู่เป้าหมายนั้น ๆ ด้วยตัวของเขาเองโดยการ
ระดมพลังสร้างสรรค์ในชุมชนทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นความคิดริเริ่ม ความต้องการ ทักษะ ความรู้
ทุน แรงงาน ทรัพยากรชุมชน โดยการแก้ปัญหาชุมชนบนพื้นฐานของการพึ่งตนเองของชุมชนให้
มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

ทองศักดิ์ คุ้มไชน้ำ, (อ้างอิงใน ศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชน เขตที่ 4, 2549.
หน้า 18 - 19) อธิบายความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า

1) การมีส่วนร่วมของประชาชนหมายถึง กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม
เกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจแก้ปัญหาของตนเอง ร่วมใช้ความคิด
สร้างสรรค์ ความรู้ ความชำนาญ ร่วมกันหาวิธีวิทยาการที่เหมาะสมและสนับสนุน ติดตามผล
การปฏิบัติงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

2) การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการที่ประชาชน กลุ่มเป้าหมาย ได้รับโอกาสและได้ใช้โอกาสที่ได้รับ แสดงออกถึงความรู้สึก นึกคิด แสดงออกซึ่งวิธีแก้ปัญหา และลงมือปฏิบัติ โดยการช่วยเหลือของหน่วยงานภายนอกให้น้อยที่สุด

3) การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริมชักนำ สนับสนุน และสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชนทั้งในรูปส่วนบุคคล กลุ่มคน ชมรม สมาคม มูลนิธิ และองค์กรอาสาสมัครรูปแบบต่างๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องรวมกัน

ศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชน เขตที่ 4 (2549 : 19) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาทุกขั้นตอน ตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมติดตามประเมินผล

การมีส่วนร่วมตามแนวคิดของ Uphoff (ม.ป.ป. หน้า 72 อ่างโนมนตรี กรรพุมมาลย์) เสนอกรอบคิดเบื้องต้นในการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทไว้ว่า มี 3 มิติ (Dimensions) และ 2 บริบท (Contexts) ได้แก่

มิติของการมีส่วนร่วมจะประกอบด้วยประเด็นคำถาม ดังต่อไปนี้

1. มีส่วนร่วมอะไรบ้าง (What) แบ่งเป็น การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เริ่มคิดตัดสินใจ (ระบุความต้องการของชุมชน จนเกิดโครงการ) ระหว่างดำเนินการ (โครงการเริ่มทำ) และการตัดสินใจดำเนินการ (โดยองค์กรชุมชน หรือ ชาวบ้าน) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (การสนับสนุนทรัพยากรต่างๆ การบริหารกิจกรรม และการประสานงาน) การมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์ (ในแง่วัตถุและทางสังคมของแต่ละบุคคล) และ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล การดำเนินงาน

2. มีส่วนร่วมกับใครบ้าง (Who, Whom) ได้แก่ การมีส่วนร่วมกับชาวบ้าน ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ของรัฐบาล เจ้าหน้าที่ต่างชาติ (จากองค์กรให้ทุน เป็นต้น) ทั้งนี้ให้พิจารณาคุณลักษณะทางประชากร สังคม และเศรษฐกิจของผู้เข้ามีส่วนร่วมในเรื่อง อายุ เพศ สถานภาพ ครอบครัว ระดับการศึกษา ระดับชั้นในสังคม อาชีพ ระดับรายได้ ระยะเวลาที่อยู่อาศัย การถือครองที่ดิน

3. มีส่วนร่วมอย่างไรบ้าง (How) ได้แก่ ลักษณะพื้นฐานของการมีส่วนร่วม (ถูกบังคับให้เข้าร่วมกิจกรรม หรือ มีแรงจูงใจ) รูปแบบการมีส่วนร่วม (โดยผ่านองค์กรประชาชน เป็นทางอ้อมหรือโดยตรง) ขนาดของการมีส่วนร่วม (มีระยะเวลาและรายละเอียดกิจกรรม) ผลที่เกิดจากการมีส่วนร่วม (เป็นการเสริมสร้างพลังอำนาจขององค์กรประชาชนหรือเป็นเพียงแต่การติดต่อสัมพันธ์กันระหว่างชาวบ้านกับนักพัฒนาเท่านั้น)

กระบวนการมีส่วนร่วม

กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนานั้น ประชาชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการปฏิบัติงาน กระบวนการมีส่วนร่วมนั้นมีหลายระดับ ตั้งแต่การไปถกเถียง แลกเปลี่ยนความคิดเห็น การค้นหาปัญหา การวิเคราะห์ปัญหาร่วมกัน การวางแผนร่วมกันโดยชาวบ้านเพื่อชาวบ้าน การปฏิบัติตามแผนมีการทำงานร่วมกัน และประเมินผลร่วมกัน(กรมการพัฒนารัฐบาล, 2548, หน้า 19)

กระบวนการมีส่วนร่วมตามขั้นตอนการพัฒนา

กระบวนการมีส่วนร่วมตามขั้นตอนการพัฒนา ซึ่งเป็นการวัดเชิงคุณภาพ 5 ขั้นตอน ดังนี้ (กรมการพัฒนารัฐบาล, 2548, หน้า 19)

ขั้นตอนที่ 1 การมีส่วนร่วมในขั้นการริเริ่มการพัฒนา ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหาในชุมชนตลอดจนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ กำหนดความต้องการของชุมชน และมีส่วนในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการด้วย

ขั้นตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการวางแผนในการพัฒนาเป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน ตลอดจนกำหนดทรัพยากร และแหล่งทรัพยากรที่จะใช้

ขั้นตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมในขั้นการดำเนินการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างประโยชน์โดยการสนับสนุนทรัพยากร วัสดุอุปกรณ์ และแรงงานหรือเข้าร่วมบริหารงาน ประสานงานและดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก

ขั้นตอนที่ 4 การมีส่วนร่วมในขั้นการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมการรับผลประโยชน์ที่พึงได้รับการพัฒนา หรือยอมรับผลประโยชน์อันเกิดจากการพัฒนาทั้งด้านวัตถุและจิตใจ

ขั้นตอนที่ 5 การมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผลการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้าร่วมประเมินว่าการพัฒนาที่ได้กระทำไปนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด ซึ่งในการประเมินอาจปรากฏในรูปของการประเมินย่อย (Formative Evaluation) เป็นการประเมินผลก้าวหน้าเป็นระยะ ๆ หรือกระทำในรูปของการประเมินผลรวม (Summative Evaluation) ซึ่งเป็นการประเมินผลสรุปรวบยอด

ในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา การตัดสินใจ เป็นส่วนสำคัญที่จะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนได้กระทำการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาจึงจะถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมที่แท้จริง เพราะเป็นปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนาศักยภาพของประชาชน องค์กรชุมชนให้มีความเข้มแข็ง สามารถกำหนดความต้องการที่แท้จริงในการแก้ปัญหาของชุมชน

ด้วยตนเองได้ ทั้งนี้ ในทางปฏิบัตินั้น ประชาชนอาจจะไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนเพราะมีข้อจำกัดหลายประการ เช่น ไม่มีเวลาเพราะต้องประกอบอาชีพ ขาดความรู้ความเข้าใจ การประชาสัมพันธ์ไม่ทั่วถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนชนบท ในรูปกลุ่มองค์กรชุมชนนั้น การเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ของกลุ่มบุคคลผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในทุกขั้นตอนของกระบวนการกลุ่ม ดังนี้

ขั้นตอนที่หนึ่ง เป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษาชุมชน วิเคราะห์ชุมชน ค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในชุมชนร่วมกัน และมีส่วนในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการด้วยเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนได้เริ่มเรียนรู้สภาพของชุมชน วิถีชีวิต วัฒนธรรม สังคม ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมเพื่อใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการทำงาน

ขั้นที่สอง เป็นขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชน ในขั้นการวางแผนพัฒนาหลังจากได้ข้อมูลเบื้องต้นของชุมชนแล้ว และนำข้อมูลมาวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุของปัญหาเรียบร้อยแล้วก็นำมาอภิปรายแสดงความคิดเห็นร่วมกันเพื่อกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน ตลอดจนกำหนดทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรที่จะใช้

ขั้นตอนที่สาม เป็นขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการพัฒนา หรือเป็นขั้นตอนปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ ขั้นตอนนี้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างประโยชน์ให้กับชุมชน โดยการสนับสนุนด้านเงินทุน วัสดุอุปกรณ์และแรงงาน รวมทั้งการเข้าร่วมในการบริหารงาน การประสานงานขอความช่วยเหลือจากภายนอก

ขั้นตอนที่สี่ เป็นขั้นตอนการใช้ประโยชน์จากกิจกรรมการพัฒนา ซึ่งขั้นตอนนี้ประชาชนต้องมี ส่วนร่วมในการใช้ความสามารถในการนำเอาผลจากกิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ เป็นการพัฒนาศักยภาพของประชาชน/องค์กรชุมชนในการพึ่งตนเองให้สูงขึ้นและควบคุมทางสังคม ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดการแจกจ่ายผลประโยชน์จากกิจกรรมการพัฒนาในชุมชนในพื้นที่ที่เท่าเทียมกัน เสมอภาคกัน

ขั้นตอนที่ห้า เป็นขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลการพัฒนาที่ได้ดำเนินการไปแล้วนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์หรือไม่ มีปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัดอย่างไร เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นได้ทันที และนำข้อที่ผิดพลาดไปเป็นบทเรียนในการดำเนินงานต่อไป

จากกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในงาน/กิจกรรมพัฒนาของชุมชนทุกขั้นตอนอยู่บนพื้นฐานการตัดสินใจร่วมกันของประชาชนในรูปกระบวนการกลุ่มหรือรูปองค์กรชุมชนจะเป็นส่วนสำคัญที่จะสามารถพัฒนาชุมชนให้ถึงขั้นพึ่งพาตนเองได้ นับว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญที่จะ

เสริมสร้างให้องค์กรชุมชนมีความเข้มแข็งสามารถที่จะบริหารจัดการพัฒนาชุมชนชนบทได้ด้วยตัวเองอย่างมีประสิทธิภาพ

การมีส่วนร่วมตามแนวคิดของ Van Dusseldorp (นักวิชาการชาวเนเธอร์แลนด์) อ้างใน มนตรี กรรพุมมาลย์) มี 4 ประเด็นที่สำคัญ ได้แก่

1. การมีส่วนร่วมเปรียบเสมือนกิจกรรมทางสังคม ประกอบไปด้วยประเด็นต่อไปนี้
  - การเข้าร่วมกลุ่ม
  - การแสดงความคิดเห็นภายในกลุ่ม
  - การจัดการองค์กรแบบมีส่วนร่วม เน้นการจัดประชุมกลุ่ม
  - การมีแรงงาน ทุน เครื่องใช้เครื่องมือสนับสนุน และการมีสุขภาพจิตที่ดี
  - การมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ โดยวิธีการแสดงความคิดเห็น
  - การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์จากโครงการหรือกิจกรรม
2. รูปแบบการมีส่วนร่วมประกอบไปด้วย
  - 2.1 ระดับของการเข้าร่วมแบบอาสาสมัคร (เข้าร่วมแบบเสรี) เข้าร่วมแบบถูกบังคับ เข้าร่วมตามธรรมเนียม ประเพณี
  - 2.2 วิธีการเข้ามีส่วนร่วม (ทางตรง หรือ ทางอ้อม)
  - 2.3 การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการพัฒนาแบบมีแผน ได้แก่
    - การตั้งเป้าหมายและวัตถุประสงค์
    - การศึกษาวิจัย
    - การเตรียมวางแผน
    - การยอมรับที่จะปฏิบัติตามแผน
    - การดำเนินงานตามแผน
    - การประเมินผล
  - 2.4 ความถี่ของการมีส่วนร่วมในกิจกรรม
    - การมีส่วนร่วมอย่างเข้มข้นหรือไม่
  - 2.5 การมีประสิทธิภาพ
    - การมีส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพ (เต็มที่หรือบางส่วน)
    - การมีส่วนร่วมแต่ไม่มีประสิทธิภาพ
  - 2.6 ใครได้เข้ามามีส่วนร่วม
    - สมาชิกในชุมชน (ชาวบ้านหรือผู้นำชุมชน)

- เจ้าหน้าที่รัฐบาล (มีพื้นเพอยู่ในชุมชนหรือไม่)
- คนนอกชุมชน (มีพื้นเพในชุมชนหรือไม่)
- ตัวแทน ผู้แทนของชุมชน

จากความหมายและแนวคิดการมีส่วนร่วมดังกล่าว คณะผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา คือ การให้โอกาสประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นผู้ตัดสินใจ กำหนดอนาคตของตนเองด้วยตนเองในทุกขั้นตอน โดยเริ่มจาก การคิดตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินการ การรับผลประโยชน์ และการติดตามประเมินผล กิจกรรมต่างๆ ในชุมชนทั้งที่ริเริ่มดำเนินการเองโดยประชาชน หรือกิจกรรมที่ริเริ่มโดยภาครัฐ

2.3 แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2548, หน้า 3 - 5) กรณีศึกษาชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง กล่าวไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่ถึงแนวการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลางโดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์

ความพอเพียงหมายถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีความภูมิคุ้มกัน ในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและ นักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึก ในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอก ได้เป็นอย่างดี

หลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง

การพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและไม่ประมาท โดยคำนึงถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ความรอบคอบ และคุณธรรมประกอบ การตัดสินใจ และการกระทำ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีหลักพิจารณาอยู่ 5 ส่วน ดังนี้

1. กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีลักษณะพลวัตร มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤต เพื่อความมั่นคง และความยั่งยืนของการพัฒนา

2. คุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางการดำรงอยู่และการปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยมีทางสายกลางเป็นแนวคิดหนึ่งที่สำคัญ

3. คำนิยาม ความพอเพียง จะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะพร้อม ๆ กัน ดังนี้

- ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดี ที่ไม่มากเกินไปและไม่น้อยเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

- ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

- การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

4. เงื่อนไข การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรม กล่าวคือ

- เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ อย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกันเพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

- เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญา และรอบคอบในการดำเนินชีวิต

5. แนวทางปฏิบัติ/ผลที่คาดว่าจะได้รับ จากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาประยุกต์ใช้ คือการพัฒนาที่สมดุลและมีความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้าน เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

สรุปได้ว่า แนวความคิดเศรษฐกิจแบบพอเพียงเป็นแนวความคิดที่เป็นทางรอดในการที่จะช่วยให้ประชาชนในทุกระดับสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ โดยไม่ทำให้ตนเองและสังคมเดือดร้อนอีก ทั้งยังมีความพร้อมที่จะรับมือกับการเปลี่ยนแปลงและปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้

การวัดผลการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

คณะกรรมการอำนวยการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กระทรวงมหาดไทย. (2550, หน้า 32 – 35) เอกสารแนวทางการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้ให้รายละเอียดที่กระทรวงมหาดไทยได้มีการกำหนดการวัดผลการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ ร้อยละของหมู่บ้านเป้าหมายได้รับการพัฒนาเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงตามเกณฑ์ 6 ด้าน 12 ตัวชี้วัด คือ

1. ด้านการลดรายจ่าย ประกอบด้วย

1.1 ครัวเรือนทำสวนครัว หมายถึง ครัวเรือนใช้พื้นที่ว่างบริเวณบ้าน หรือใช้กระถางภาชนะที่ทิ้งแล้วในการปลูกผักไว้กินเองในครอบครัว รวมทั้งการปลูกผักแบบแขวนในกรณีพื้นที่ที่ไม่สามารถปลูกผักได้อาจมีกิจกรรมอื่นที่ทดแทนกันได้ เช่น พื้นที่ชาวเลมีการหาปลากินเอง เป็นต้น

1.2 ครัวเรือนปลอดอบายมุข หมายถึง สมาชิกทุกคนในครัวเรือนไม่เสพสิ่งเสพติด ไม่เล่นการพนัน ประพฤติตนอยู่ในศีลธรรมอันดี

2. ด้านการเพิ่มรายได้

2.1 ครัวเรือนมีอาชีพเสริม หมายถึง ครัวเรือนมีอาชีพอื่นนอกจากอาชีพหลักที่ทำประจำ ทำให้ครัวเรือนมีรายได้เพิ่มขึ้น

2.2 ครัวเรือนใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม หมายถึง ครัวเรือนมีการใช้อุปกรณ์ เครื่องมือในการประกอบอาชีพ หรือ สิ่งอำนวยความสะดวกในครัวเรือนที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นทำให้เกิดความคุ้มค่าและประหยัด เช่น การใช้ปุ๋ยชีวภาพในการเพาะปลูกและได้ผลผลิตคุ้มค่า การปลูกผักปลอดสารพิษ การใช้พลังงานทดแทน ฯลฯ

3. ด้านการประหยัด

3.1 ครัวเรือนมีการออมทรัพย์ หมายถึง สมาชิกในครัวเรือนมีการฝากเงินไว้กับธนาคาร/สถาบันการเงิน/กลุ่มออมทรัพย์ฯ/หรือกลุ่มอื่น ๆ ที่มีการรับฝากเงินกับสมาชิก

3.2 ชุมชนมีกลุ่มออมทรัพย์ หมายถึง กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต หรือกลุ่มออมทรัพย์อื่นที่มีลักษณะคล้ายกัน เช่น กลุ่มสัจจะออมทรัพย์/กลุ่มออมทรัพย์สตรี/กลุ่มออมทรัพย์ของกลุ่มอาชีพต่างๆ เป็นต้น รวมทั้งมีการเชื่อมโยงกลุ่ม/องค์กรต่าง ๆ ในพื้นที่หรือพื้นที่อื่น

4. ด้านการเรียนรู้

4.1 ชุมชนมีการสืบทอดและใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ชุมชนมีการบันทึกภูมิปัญญาในรูปแบบต่าง ๆ มีการถ่ายทอดและนำไปใช้ประโยชน์อย่างกว้างขวาง

4.2 คริวเรือนมีการเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวัน หมายถึง คนในครัวเรือนมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น หรือจัดเวทีการเรียนรู้ หรือกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้นำไปสู่ความเข้าใจในการดำรงชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

5. ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน

5.1 ชุมชนใช้วัตถุดิบอย่างยั่งยืนในการประกอบอาชีพ หมายถึง ชุมชนมีการใช้วัสดุหรือทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนอย่างคุ้มค่าและประหยัดในการประกอบอาชีพโดยมีการวางแผนจัดหาทรัพยากรทดแทนควบคู่กับการอนุรักษ์ เช่น การปลูกพืช/เลี้ยงสัตว์ทดแทนการดูแลรักษาแหล่งน้ำ ป่าไม้ และสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

5.2 ชุมชนปลูกต้นไม้ให้ร่มรื่นเป็นหมู่บ้านน่าอยู่ หมายถึง ชุมชนส่งเสริมให้มีการปลูกต้นไม้บริเวณที่สาธารณะถนนในหมู่บ้าน บริเวณบ้าน หรือที่ว่างในหมู่บ้าน ฯลฯ และมีการดูแลรักษาอย่างต่อเนื่อง

6. ด้านการเอื้ออารีต่อกัน

6.1 ชุมชนมีการดูแลช่วยเหลือคนจน คนด้อยโอกาสและคนประสบปัญหา หมายถึง ชุมชนมีการจัดสวัสดิการสำหรับคนจน คนด้อยโอกาสและคนประสบปัญหา เช่น การจัดให้มีกองทุนประกอบอาชีพ กองทุนสงเคราะห์ต่าง ๆ การจัดสรรเงินกำไรจากกองทุนชุมชนเพื่อเป็นสวัสดิการ การจัดตั้งศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน ตลอดจนมีการช่วยเหลือเกื้อกูลในรูปแบบอื่น ๆ ที่มีใช้เกี่ยวกับการเงิน เป็นต้น

6.2. ชุมชนรู้รักสามัคคี หมายถึง ชุมชนมีการจัดทำแผนชุมชนและนำไปสู่การปฏิบัติ เพื่อการแก้ไขปัญหาชุมชนร่วมกัน

การผ่านเกณฑ์จะต้องผ่านเกณฑ์ทั้ง 6 ด้าน 12 ตัวชี้วัดโดยเมื่อรวมคะแนนของทุกตัวชี้วัดแล้ว ต้องไม่ต่ำกว่าร้อยละ 50 ของคะแนนรวม

ตัวชี้วัด 6x2 หมู่บ้านที่ยึดถือปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นรากฐานของชีวิตสรุปเป็นตารางปี 2549
ได้ดังนี้

ตัวชี้วัด	ระดับคะแนน			คะแนน ที่ได้
	1	2	3	
1. ด้านการลดรายจ่าย				
1.1. ครัวเรือนทำสวน ครัว	< 50 % ของคร.ทั้งหมด	51-75% ของคร.ทั้งหมด	>75% ของคร.ทั้งหมด	
1.2 ครัวเรือน ปลอดอบายมุข	< 50 % ของคร.ทั้งหมด	50-75 % ของคร.ทั้งหมด	>75% ของคร.ทั้งหมด	
2. ด้านการเพิ่มรายได้				
2.1 ครัวเรือนมีอาชีพ เสริม	< 20 % ของคร.ทั้งหมด	21-30 % ของคร.ทั้งหมด	>30 % ของคร.ทั้งหมด	
2.2. ครัวเรือนใช้ เทคโนโลยีที่เหมาะสม	< 30 % ของคร.ทั้งหมด	31-50 % ของคร.ทั้งหมด	>50 % ของคร.ทั้งหมด	
3. ด้านการประหยัด				
3.1. ครัวเรือนมีการ ออมทรัพย์	< 50 % ของคร.ทั้งหมด	51-75% ของคร.ทั้งหมด	>75% ของคร.ทั้งหมด	
3.2. ชุมชนมีกลุ่ม ออมทรัพย์	มี 1 กลุ่ม	มี 1 กลุ่ม และ มีกิจกรรม เพื่อหมู่บ้าน	2 กลุ่ม และ เชื่อมโยง เป็นเครือข่าย	
4. ด้านการเรียนรู้				
4.1. ชุมชนมีการสืบทอด และใช้ภูมิปัญญา ท้องถิ่น	มี ภูมิ ปัญญา ท้องถิ่น อย่าง น้อย 1 เรื่อง	มีกิจกรรมสืบทอด และใช้ภูมิปัญญา ท้องถิ่น 1 อย่าง	กิจกรรม สืบทอดและใช้ ภูมิ ปัญญา ท้องถิ่น 2 อย่าง	
4.2. ครัวเรือนมีการ เรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียงในชีวิต ประจำวัน	มีกิจกรรมเรียนรู้ 1 กิจกรรม	มีศูนย์เรียนรู้ และ การจัดกิจกรรม	มี เครือ ข่าย เรียนรู้กับชุมชน อื่น	

ตัวชี้วัด	ระดับคะแนน			คะแนน ที่ได้
	1	2	3	
5. ด้านการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมและใช้ ทรัพยากรธรรมชาติ อย่างยั่งยืน				
5.1. ชุมชนใช้วัตถุดิบอย่าง ยั่งยืนในการประกอบ อาชีพ	< 50 % ของคร.ทั้งหมด	51-75% ของคร.ทั้งหมด	>75% ของคร.ทั้งหมด	
5.2. ชุมชนปลูกต้นไม้	มีการปลูกต้นไม้ ปีละ 1 ครั้งและ ดูแลรักษา	มีกิจกรรม การปลูกต้นไม้ ปีละ 2-3 ครั้ง	มีกิจกรรมการ ปลู ก ต้ น ไ้ มากกว่า3ครั้ง ขึ้นไป	
6. ด้านการเอื้ออารีต่อกัน	< 50 %	51-75%	>75%	
6.1 ชุมชนมีการดูแล ช่วยเหลือคนจน คนด้อย โอกาสและคนประสบ ปัญหา	ของคนจน/ด้อย โอกาส/ประสบ ปัญหา มีกิจกรรมการ	ของคนจน/ ด้อย โอกาส / ประสบปัญหา มีกิจกรรมการ	ของคนจน/ ด้อยโอกาส/ ประสบปัญหา มีกิจกรรมการ	
6.2. ชุมชนรู้จักสามัคคี	แก้ ปัญหา ร่วมกัน 1 กิจกรรม	แก้ปัญหาร่วมกัน 2 กิจกรรม	แก้ ปัญหา ร่วมกัน 3 กิจกรรมขึ้นไป	

2.4 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ยงยุทธ พันธารักษ์, ทิพาภรณ์ บุญวงศ์, และ สุธีพร ศรีสกุล (2549, หน้า 48-49) วิจัย
เรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการแหล่งน้ำ กรณีศึกษาบึงตาเสือ หมู่ที่ 5 ต.ดงป่าคำ
อ.เมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร ผลการวิจัย

สรุปว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน และมีส่วนร่วมรับประโยชน์ ในระดับมาก
ในการดำเนินงานส่วนใหญ่ประชาชนจะมีส่วนร่วมสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ส่วนการมีส่วนร่วม
รับประโยชน์ส่วนมากจะมีส่วนร่วมจากการใช้น้ำเพื่อการเกษตรจากบึงตาเสือ

สำหรับการมีส่วนร่วมในการคิดริเริ่มการพัฒนา การวางแผนการดำเนินงานพัฒนา ร่วมรับประโยชน์ และการติดตามผล ประชาชนมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง เช่น การเข้าร่วมในการศึกษาสภาพปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับแหล่งน้ำ การนำเสนอปัญหาการจัดการน้ำ ต่อผู้นำท้องถิ่นหรือในที่ประชุม การร่างระเบียบข้อบังคับในการดำเนินงาน การขอรับการสนับสนุนงบประมาณ การกำหนดกิจกรรมการจัดการน้ำ การกำหนดแผนการดำเนินงานจัดการน้ำ

ศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชนเขตที่ 6 กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย (2550, หน้า 174,195 - 196) รายงานผลการศึกษา เรื่องการศึกษา กระบวนการขับเคลื่อนวิถีชีวิตชุมชนเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ผลการศึกษาสรุปว่า สตรีเป็นแกนนำในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เนื่องจากได้มีการอบรมสตรีในหมู่บ้านโดยให้ความรู้เรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้เกิดความตระหนักถึงสภาพความเป็นอยู่ของครอบครัว และได้กำหนดแผนชีวิต เพื่อเป็นเป้าหมายของครอบครัว

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา คือ เกิดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การทำปุ๋ยอัดเม็ด น้ำหมักชีวภาพ เทคนิคการทำนาไร้สารเคมี การทำสารสมุนไพรไล่แมลง น้ำส้มควันไม้ การทำบัญชีครัวเรือน การปลูกผักปลอดสารพิษ การระดมเงินสัจจะสะสมพิเศษ การนำองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันเพื่อพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง คือ การทำปุ๋ยชีวภาพ และการจัดทำบัญชีครัวเรือน ผลกระทบต่อหมู่บ้าน สิ่งแวดล้อมดีขึ้น คุณภาพดินดีขึ้น สุขภาพกายและสุขภาพจิตดีขึ้น ความสามัคคี ประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้น พันธุ์วัฒนธรรม ประเพณี ถิ่นทอดสู่ลูกหลาน ภูมิใจและเชื่อมั่นในตนเอง การเผยแพร่สู่สาธารณะ ขยายผลหมู่บ้านใกล้เคียง

สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดพิจิตร (2550, หน้า 4 - 5) เอกสาร การจัดการความรู้หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง "อยู่เย็น เป็นสุข" ต้นแบบดีเด่น บ้านคลองโพธิ์ หมู่ที่ 5 ตำบลโรงช้าง อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร ผลการศึกษาพบว่า

วิธีการขั้นตอน ที่ทำให้หมู่บ้านประสบผลสำเร็จ คือ

1. ผู้นำ คณะกรรมการหมู่บ้านสนับสนุนให้ความสำคัญการดำเนินงานเศรษฐกิจพอเพียง
2. ประชาชนในหมู่บ้านมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน
3. มีการจัดทำบัญชีครัวเรือน
4. มีการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต
5. มีการจัดประชาคม ประชุมประชาชน

6. สรรหางบประมาณสนับสนุนการดำเนินงาน
7. มีการสร้างความเข้าใจ อบรม ประชุม สัมมนา
8. มีการส่งเสริมด้านการลดรายจ่าย

ด้านการเอื้ออาทรต่อกัน การอยู่ด้วยกันแบบเครือญาติ และเป็นชุมชนดั้งเดิมทำให้คนในชุมชนมีการดูแล ช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน จะเห็นได้จากการลงแขกในการทำนา การช่วยเหลือในงานต่าง ๆ โดยการบอกกล่าวไม่ทำการดะเดียด คนในหมู่บ้านมีการเกื้อกูลช่วยเหลือกันในด้านแรงงานโดยยังมีประเพณีลงแขก การช่วยเหลือเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน การร่วมกันทำงานให้เกิดความรักสามัคคีในหมู่บ้านการช่วยเหลือดูแลผู้สูงอายุและผู้ด้อยโอกาสได้รับการสนับสนุนเบี้ยยังชีพจากองค์การบริหารส่วนตำบล และกองทุนสวัสดิการต่าง ๆ ในชุมชน ได้แก่ สวัสดิการกองทุนหมู่บ้าน กลุ่มอาชีพ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กองทุนฌาปนกิจหมู่บ้าน ศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน ศูนย์สาธารณสุขมูลฐานหมู่บ้านเพื่อให้บริการการเจ็บป่วยเบื้องต้น มีการส่งเสริมการออกกำลังกายแก่ผู้สูงอายุ นอกจากการช่วยเหลือพึ่งพากันแบบเครือญาติแล้ว คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของหมู่บ้าน โดยการร่วมประชุมและจัดเวทีประชาคมเพื่อแก้ปัญหาาร่วมกัน การใช้แผนชุมชนเป็นเครื่องมือในการพัฒนาหมู่บ้านโดยการจัดเวทีประชาคม การค้นหาปัญหา วางแผน และแก้ไขปัญหาดังต่าง ๆ ของคนในชุมชน ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นหลักในการดำเนินงาน

กรอบแนวความคิด

จากการได้ศึกษาแนวความคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องและนำมากำหนดเป็นกรอบแนวความคิดในการวิจัยดังนี้

ตัวแปรต้น

- เพศ
- อายุ
- การศึกษา
- การประกอบอาชีพ
- รายได้
- ขนาดครอบครัว
- ความคิดเห็นเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง
- การสนับสนุนจากภาคี

ตัวแปรตาม

- การมีส่วนร่วมของประชาชน
ในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง" ได้แก่
- ร่วมคิด
  - ร่วมวางแผน
  - ร่วมดำเนินการ
  - ร่วมติดตามประเมินผล
  - ร่วมรับผลประโยชน์